

ندای اصفهان

کتاب الصلاة - خاتمه احکام شک و مسائل متفرقه، فصل فی صلاة العیدین

کدخبر: 133372

23 اسفند 1399 در ساعت 8:12 ق.ظ

ندای اصفهان- تهیه کننده: حجت الاسلام جواد جلوانی

(مدرسه علمیه صدر بازار اصفهان)

در ادامه تقریر درس خاج فقه آیت الله سید ابوالحسن مهدوی (زید عزه) مورخ چهارشنبه ۱/۱۱/۹۹ حاشیه بر مباحث صلاة کتاب **غُرُوةُ الْوُثْقَى** مرحوم سید محمد کاظم طباطبائی یزدی به نظر علاقه مندان می رسد.

کتاب الصلاة - خاتمه احکام شک و مسائل متفرقه- مسئله ۶۴ و ۶۵ و ۶۶ و ۶۷

فصل فی صلاة العیدین- مقدمه جلسه ۱

بسم الله الرحمن الرحيم

مسئله ۶۴: می‌فرمایند که وقتی فرد شک کرد که آیا یک سجده یا دو یا سه سجده انجام داده است، یعنی شکش مردد بین این سه چیز است؛ در این صورت اگر از محل سجده تجاوز نکرده است بنا را بر این می‌گذارد که یکی انجام داده است، لذا باید یک سجده دیگر هم انجام بدهد و اگر از محل سجده تجاوز کرده است بنا را بر این می‌گذارد که دو سجده انجام داده است و دیگر چیزی بر ذمه او نیست و این که احتمال سه سجده را می‌دهد عدم زیاده است و اما اگر می‌داند که یا یک سجده انجام داده و یا سه تا و دوتا را اصلاً احتمالش را نمی‌دهد یا یک یا سه سجده انجام داده در این صورت تا زمانی که در رکوع رکعت قبل نرفته است اگر این یقین را دارد می‌فرمایند که واجب است که یک سجده دیگر انجام بدهد، برگردد و یک سجده دیگر انجام بدهد و اگر از رکوع رکعت بعد رد شده است بعد از نماز، قضای یک سجده را انجام می‌دهد و در ضمن دو سجده سهو هم انجام می‌دهد برای احتمال این که سه سجده انجام داده است برای زیاده.

ما ۳ مطلب را در این فرمایش سید داریم؛

نکته اول این است که اگر شک در یک سجده و دو سجده و سه سجده است، علت و دلیل این که فرمودند بنا را بر یک بگذارند این است که وقتی در محل سجده چنین شکی کرده است پس بنا را بر اقل باید بگذارد بنابراین قدر متیقن همان یک است و احتمال دو و سه را به آن توجهی نمی‌کند لذا باید یک سجده دیگر انجام بدهد این در صورتی است که در محل باشد.

نکته دوم اینکه از آنجایی که محل سجده رد شده و شک کرده است بین این که یک سجده یا دو سجده یا سه سجده انجام داده است، قانون «تجاوز از محل» را جاری می‌کنیم و لذا می‌گوییم که ایشان دو سجده را کامل انجام داده‌است و لاشیء علیه.

نکته سوم بر روی فرضی است که که شک بین یک و سه سجده است و احتمال دو سجده را نمی‌دهد و یا یقین دارم که یک سجده یا سه سجده انجام داده‌ام. در این صورت چون دو، طرف دارد این «علم اجمالی» است. علم به سجده واحده لازمه اش تدارک است و باید یک سجده دیگر انجام بدهد. علم به سه سجده لازمه اش سجده سهو است. در این جا علم اجمالی است به وجوه احدهما و این اقتضا می‌کند به صدق احدهما و کذب احدهما و می‌داند که یکی از این دو طرف صحیح است و یکی از آنها دروغ است چون نمی‌شود که هم یک سجده انجام داده و هم سه سجده انجام داده باشد.

چون علم اجمالی به کذب احدهما و صدق احدهما دارد، نباید از این دو طرف تجاوز کند. این یک نکته است، بنابراین حق ندارد تمسک کند به این که من دو سجده انجام داده‌ام چون علم اجمالی دارد که یا یک سجده است یا سه سجده و تفصیلاً می‌داند که دو سجده انجام نداده است از این جهت حق ندارد که که با قانون «تجاوز» بگوید که من از این دو طرف علم اجمالی صرف نظر می‌کنم.

حضرت امام خمینی (ره) در این جا تمسک به دو سجده کرده‌اند و شاگردانشان هم تبعیت کرده‌اند ولی ظاهراً وجهی ندارد و دو سجده تفصیلاً باطل است. اصلاً احتمال آن را نمی‌دهیم و قطعاً می‌گویید که کاذب است. بنابراین همان طوری که صاحب عروه (رض) فرموده‌اند ما قائل به احوط می‌شویم و می‌گوییم که واجب است، در این صورت اگر در محل است یک سجده دیگر هم انجام بدهد و اگر از محلش رد شده است قضای یک سجده را بعد از نماز انجام بدهد و سجده سهو هم انجام بدهند چون احتمال زیاد می‌دهد، منتها صاحب عروه نفرمودند ما قائل به احتیاط واجب هستیم که بعد از نماز اعاده صلاه هم نکنند.

مسئله ۶۵:

اگر ترک کرد جزئی از اجزاء صلاه را و ترک او به خاطر جهل به وجوه آن جزء بود، جاهل بود و بعد فهمید؛ مثلاً سوره را نمی‌خواند و بعد فهمید که سوره واجب بوده است اینکه جاهل بود و نمی‌خواند و حالا که فهمیده می‌گویند که نمازش را باید اعاده بکند «و ان لم یکن من الارکان»، ولو این که آن جزئی که ترک شده است از ارکان نباشد.

من قبل از این که ادامه بدهم یکی از نکاتی که در این فرمایش سید داریم اضافه بودن این «واو» هست. این که فرموده‌اند احوط وقتی یک جزئی را ترک کرد پس باید نماز اعاده بکند «و ان لم یکن من الارکان» این واو غلط است و باید باشد «ان لم یکن من الارکان» اگر از ارکان نباشد، بلکه علل احوط نماز را اعاده می‌کنند اما اگر از ارکان باشد، که الان عبارت سید شامل این هم می‌شود که اگر رکنی را جهلاً ترک کرده باشد که آن جا احوط ندارد و باید فتوا بدهیم که نماز را باید اعاده بکند و حدیث لاتعداد تصریح به این است. ظاهراً سهوی از قلم شریف‌شان شده‌است.

دنباله مسئله این است: می‌فرمایند اگر ترک کرده به خاطر جهل به وجوه بود ولیکن مستقر به نسیان هم شد به عبارت دیگر دو چیز باعث شد هم جهل به وجوه داشت و هم فراموش کرد؛ یعنی اگر فراموش هم نمی‌کرد واجب نمی‌دانست که این سوره را

بخواند، مستحب می دانست و ممکن بود که عمداً هم آن را ترک بکند. منتها الان فراموش کرده، فعلاً به جا نیاموردنش مستند به نسیان است و نه این که مستند به این که جاهل به وجوه است.

سید توضیح می دهند که البته این توضیحات برای فهمیدن خوب ما لازم بود. مثالشان این است می گویند بنا داشت که سوره را بیاورد اما به اعتقاد «استحبابی» و اعتقادش این بود که این سوره مستحب است (درحالی که درواقع واجب بود) اما به اعتقاد استحبابی بنا را بر این داشت که این مستحب را ادا بکند اتفاقاً فراموش کرد و ترک کرد یعنی در فراموشی ترک کرد، این جا می فرمایند که این نماز باطل نیست و اعاده آن لازم نیست اگر آن جزئی که ترک کرده است از ارکان نباشد.

غیر از آن ایرادی که در عبارت گرفتیم دو مطلب دیگر را هم ما این جا عرض می کنیم.

نکته اول: اینکه ما جاهل را معذور نمی دانیم؛ لذا باید چیزی را که از جهل ترک کرده اعاده بکند. این جزء واجب را انجام نداده است و باید می رفت و مسئله یاد می گرفت.

منتها توجه کنیم که این متیقن از بطلان در جایی است که ترک مستند به جهل فقط باشد، فقط جهل به وجوه باعث شد که ترک بکند و می گوئیم که علی الاحوط نماز را تکرار بکند. و الا اگر ترک مستند به نسیان و یا غفلت بود ولو این که «لو فرض معتقداً بوجوه مع کان واجب فی الواقع» ولو اگر متذکر بود و می خواست که سوره را بخواند عقیده اش این بود که این واجب نبود، درواقع سوره واجب بود ولی او عقیده اش این بود که این سوره مستحب است اما حالا که ترک کرد به خاطر این بود که فراموش کرد، می گوئیم که اشکالی ندارد به دلیل این که فعلاً ترک او مستند به غیر جهل است، مستند به نسیان است. این توضیح فرمایش سید است.

نکته دوم: البته در کنار این مطلب دیگری را هم باید اضافه کنیم که حتماً باید متروک من غیر الارکان باشد به دلیل همان حدیث که آمده است.

پنج چیز را اگر سهواً هم فراموش کرده است باید اعاده بکند که دو تای از آنها جزء ارکان داخل نماز هست. دلیل های دیگر هم برای ارکان داریم. الحمدلله این مسئله تا این جا تمام شد.

خداوند شما را مشمول رحمت و رضوان خودش بکند، همچنین استاد بزرگ ما آقای آیت الله یزدی (ره) را که ۶۵ مسئله را خیلی خوب بیان کردند و درواقع ماها را به فوت و فن اجتهاد و کیفیت حل مسائل مشکله آشنا کردند که وقتی یک مسئله اتفاق می افتد و ممکن است که ده تا بیست قاعده فقهی داریم؛ بدانیم که از کدام یک از قواعد فقهی استفاده کنیم و مسئله را حل بکنیم.

و اما بحث بعدی ما بحث در «نماز عید فطر و نماز عید قربان» هست. ابتدائاً یک مقدمه نسبتاً طولانی را سید بیان می کند و ما به خاطر یوم الشروع یوم الأربعاء بخشی از مقدمه را ذکر می کنیم.

می فرمایند که این صلاه عیدین در زمان حضور امام (ع) واجب است؛ در صورتی که شرایط جمع شده باشد که اجتماع شرایط همان شرایط وجوب جمعه است. اما در زمان غیبت می فرمایند که دیگر واجب نیست و مستحب است چه به شکل جماعت خوانده شود چه به شکل فردی، و در این صلاه عیدین در دوران غیبت شرایط جمعه شرط نیست ولو این که با جماعت هم خوانده بشود. بنابراین لازم نیست عدد پنج یا هفت نمازگزار که برای صلاه جمعه بود در نماز عیدین رعایت بشود، همچنین فاصله یک فرسخ

بین جماعتین که در جمعه شرط بود این‌جا لازم نیست و همین‌طور شرایط دیگر. و وقت صلاة عیدین از طلوع شمس هست تا ظهر و اگر گذشت دیگر قضا ندارد و مستحب هم هست که بعد از طلوع شمس فوری نخواند و تأخیر بیندازد تا شمس مرتفع بشود.

در صلوه عید فطر خیلی تعجیل لازم نیست، مستحب است به مقداری که افطار بکند و چیزی در دهانش بگذارد و بخورد که تربیت امام حسین(ع) هم مستحب است که آن‌جا استفاده بشود و زکات فطره را اخراج بکند. به مقداری که زکات فطره خود را خارج بکند و افطاری نیز به‌طور جزئی بخورد مثلاً در حد نیم ساعت به‌طور مثال؛ مستحب است که بعد از طلوع شمس تأخیر بیندازد تا افراد فطریه‌شان را اخراج بکنند و افطار نیز بکنند چون ماه رمضان تمام شده و باید افطار بکنند و بعد می‌ایستند و نماز را می‌خوانند.

مقدمه شان ادامه دارد و ما در همین قسمت مقدمه چون هفت نکته را می‌خواهم عرض بکنم همین اندازه کافی است.

نکته اول اینکه ظاهر عبارت‌ها وجوه همین عیدین هست در صورتی که شرایط جمعه جمع شده باشد و شرایط جمعه عدد بود و مهم‌تر از او وجود امام عادل هست. اگر امام معصوم (ع) حضور داشته باشند در آن صورت می‌گوییم که واجب است و وجودش هم بین علمای شیعه اجماعی هست.

نکته دوم شیخ در کتاب «خلاف» می‌فرمایند که صلاة العیدین واجب عینی است و بر تمام اشخاص واجب است «ولا تسقط الا عن تسقط عن الجمعة» از آن چند گروهی که جمعه از آن‌ها ساقط بود که زن‌ها بود، مسافر بود، غلام بود، مریض بود و غیره. این‌هایی که جمعه از آن‌ها ساقط بود صلاة عیدین هم از آن‌ها ساقط است و الا صلاة عیدین را ایشان می‌گویند که واجب است. بعد خودشان می‌فرمایند که همه فقها قائل به سنت مؤکده هستند و واجب نمی‌دانند.

نکته سوم دو روایت را در این زمینه بخوانم. حدیث یک از ابواب صلاة عید می‌گوید که صلاة عیداً فریضة و الصلاة الکسوف فریضة اما حدیث دوم این باب از امام باقر (ع) می‌فرمایند نماز عید اصلاً واجب نیست و با امام مستحب است. جمع بین این دو روایت ممکن است بگوییم که صلاة عیدین با حضور امام واجب است اما این‌که این روایت دوم می‌گوید مستحب است را یا حمل بر تقیه می‌کنیم چون بین عامه مشهور این است که مستحب است و یا این‌که حمل بر تقیه نمی‌کنیم و می‌گوییم که صلاة العیدین مع الامام منظور از امام غیر از امام معصوم است، منظور امام رایج در آن زمان است که معمولاً مخالفین اقامه می‌کردند چون حکومت دست غاصبین بوده است. لذا نتیجه این است که می‌گوییم با شرایط واجب می‌شود و این جمع بین دو روایت است.

نکته چهارم در دوران غیبت دو حالت هست؛ یا این‌که شرایط جمع نیست این‌جا اجماع داریم که صلاة عیدین واجب نیست الا این‌که جایز است در زمان غیبت خوانده شود حتی به جماعت. البته می‌گوییم احوط آن است که اگر شرایط جمع شد و یکی از شرایط هم این را دقت کنید وجود فقیه است، احوط آنست که اگر این فقیه اقامه کرد و شرایط وجود داشت حضور پیدا کنند و بخوانند چنانچه در صلاة جمعه نیز همین را گفتیم که با شرایط در دوران غیبت که یکی از آن‌ها فقیه عادل بود باید علی‌الاحوط اقامه بکنند.

نکته پنجم شرط نیست جواز صلاة عیدین به شرایط جمعه. این هم در فتوا هست و جالب است که سید یزدی صاحب عروه (رض) دو کلام ضد هم داشته‌اند. در فصل دهم از جماعت آن‌جا شرط کردند عدد را که باید عدد در صلاة عیدین یا صلاة جمعه باشد اما این‌جا تصریح می‌کنند که شرط نیست. چطوری ما این دو را جمع کنیم؟ می‌گوییم حمل می‌کنیم کلام آن‌جا را که گفتند که باید عدد باشد بر زمان حضور. آن‌جا که می‌خواهند اقامه نماز عید واجب باشد می‌گوییم بله باید عدد فراهم باشد اما این‌جا که

می گویند عدد واجب نیست و لازم نیست شرایط جمعه رعایت بشود آن را حمل بر دوران غیبت می کنیم و می گوئیم وقتی که واجب نباشد عدد هم لازم نیست اما در کنارش هم گفتیم که در دوران غیبت اگر شرایط جمع شد و فقیه هم دارد اقامه می کند احتیاط واجب آنست که افراد بروند و در نماز حضور پیدا کنند و اقامه کنند.

نکته ششم وقت صلاه عیدین هست. وقت آن قطعاً بعد از طلوع شمس است و قبل از طلوع شمس نمی شود اقامه کرد. روایت هم داریم عبارت فقها هم هست مثلاً در کتاب «المقنعه» عبارت این است که این عبارت بسیار واضح است که می گوید بعد از طلوع الشمس کمی صبر کنند و بعد بلند بشوند. در کتاب «مبسوط» اضافه هم دارند شیخ می فرمایند اگر به زوال رسید و ظهر شد دیگر نماز عید گذشته و قضا هم ندارد. این عبارت مقنعه بود و حدیث چهار از باب هفت از امام باقر (ع) است. درباره همین صلاه عیدین می فرمایند روز عید فطر نه اذان دارد و نه اقامه و اذانش همان طلوع شمس است و این با ظهر فرق می کند، ظهر را مردم متوجه نمی شوند که آیا نیم ساعت قبل از ظهر است و یا نیم ساعت بعد از ظهر است، آنجا اذان گفته می شود. لیکن اینجا چون طلوع شمس است همه متوجه می شوند که خورشید طلوع کرد و دیگر اذان ندارد و اطلاع رسانی نمی خواهد.

فرمودند که به این نکته توجه کنید که امام باقر می فرمایند وقتی خورشید طلوع کرد برای اقامه نماز خارج می شوند. از همین جاست که فرمودند وقتی خورشید طلوع کرد؛ برای اقامه عجله نکنند و اینجا هم امام (ع) می فرمایند خرجوا لازمه این که بعد از طلوع شمس تازه از خانه ها خارج بشوند این است که شمس یک مقداری مرتفع بشود که اینجا عبارت آقای آیت الله یزدی (رض) همین بود.

نکته هفتم هم ادامه همین بحث است. حدیث دیگری از امام باقر (ع) حدیث ۳ از باب دو این عبارت نکته ای را به ما یاد می دهد که ما گفتیم باید فقیه باشد و جامع شرایط که اگر اقامه کرد احتیاط کردیم و حدیث می فرماید اگر در روز عید کسی با امام در جماعت نمازش را اقامه نکرد یعنی اگر امام بود که گفتیم واجب است حضور پیدا کند، و آن را هم داشتند در صورتی که امام مبسوط الید باشد و اگر در دست غاصبین باشد که ممکن است احتیاط بکنند. این طرفش را می گوئیم، می گوئیم که اگر امام در جماعت حضور پیدا نکرد دیگر نمازی بر گردن کسی نیست و از آن طرف هم قضا هم لازم نیست که انجام بدهد.

انتهای پیام/

برچسب ها: جواد جلوانی، درس خارج فقه، سید ابوالحسن مهدوی، عروه الوثقی، مدرسه صدر بازار، نماز عید فطر، نماز عید قربان

برگرفته از ندای اصفهان: <https://nedayeesfahan.ir>